

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 369

Przemiany strukturalne i koniunkturalne na światowych rynkach

Tom 1

Redaktorzy naukowci

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska, Barbara Majewska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-478-3 (całość)
ISBN 978-83-7695-451-6 (tom 1)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Franciszek Adameczuk: Identyfikacja modelu klastra oraz etapu jego rozwoju na przykładzie klastra ceramika i turystyka	11
Łukasz Ambroziak: Ocena pozycji konkurencyjnej nowych państw członkowskich UE w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi ...	25
Eric Ambukita: Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Demokratycznej Republice Konga w latach 2009-2012.....	36
Zbigniew Bentyn: Rola e-logistyki w procesie adaptacji struktury łańcucha dostaw do potrzeb klientów	48
Zbigniew Biniek: Proces wprowadzenia euro na Łotwie – wnioski dla Polski	58
Sebastian Bobowski: Implikacje ekonomiczne i polityczne projektu trójstronnego porozumienia o wolnym handlu Chiny – Japonia – Republika Korei	67
Elżbieta Bombińska: Pozycja państw azjatyckich w światowym eksporcie usług na początku XXI wieku.....	78
Jarosław Brach: Europejski – unijny drogowy transport ładunków w procesach internacjonalizacji i globalizacji – przyczyny sukcesu tej gałęzi	89
Dominika Brzęczek-Nester: Zmiany struktury geograficznej oraz struktury przedmiotowej obrotów towarowych w polskim handlu zagranicznym w latach 1999-2012.....	113
Anna Chrzęściewska: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Meksyku.....	129
Monika Chutnik, Aleksandra Kuźmińska-Haberła: Polska i Polacy w oczach młodych Europejczyków studiujących na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu. Stereotypy a decyzje edukacyjne.....	138
Małgorzata Czarnas: Atrakcyjność lokalizacji usług offshoringowych w Polsce na tle wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej.....	148
Małgorzata Czermińska: Graniczny ruch towarowy w Unii Europejskiej – wybrane aspekty z punktu widzenia procedur celnych	160
Małgorzata Domiter: Jakość instytucjonalna a zjawisko kłęski bogactwa	174
Jerzy Dudziński: Nowe relacje cen w handlu międzynarodowym a rola Chin w gospodarce światowej	188
Elżbieta Golemska, Małgorzata Szczyt: Wpływ logistyki międzynarodowej na przemiany strukturalne i koniunkturalne na rynkach światowych..	198
Eugeniusz Gostomski: Łotwy droga do strefy euro.....	209
Monika Grottel: Polska Służba Celna w realizacji innowacyjnego systemu obsługi podmiotów gospodarczych	219

Marcin Haberla: Przesłanki tworzenia klastrów i inicjatyw klastrowych w Polsce oraz cele ich funkcjonowania w świetle wyników badań własnych.....	230
Agnieszka Hajdukiewicz: Przyczyny wzrostu światowych cen produktów rolno-spożywczych w pierwszej dekadzie XXI wieku.....	239
Rafał Hryniewiecki: Geopolityczne implikacje zmian na światowych rynkach energetycznych – przypadek Kataru	251
Anna H. Jankowiak: Lokalizacja w klastrze jako motyw internacjonalizacji przedsiębiorstw	263
Dorota Agata Jarema: Reforma przedsiębiorstw państwowych w Chińskiej Republice Ludowej.....	272
Artur Klimek: Zmiany w polskich przedsiębiorstwach wskutek umiędzynarodowienia	288
Karolina Łopacińska: Inwestycje bezpośrednie chińskich przedsiębiorstw na rynku europejskim w przekroju branż	298
Marek Maciejewski: Specjalizacja i konkurencyjność eksportu państw Unii Europejskiej na rynki zewnętrzne.....	309
Dominika Malchar-Michalska: Polski eksport owoców i przetworów z owoców w latach 2001-2012	320
Joanna Michalczyk: Ewolucja polityki rolnej Unii Europejskiej na tle koncepcji zrównoważonego rozwoju	333
Wawrzyniec Michalczyk: Zmienność kursu złotego względem euro na tle innych walut krajów Unii Europejskiej	351
Bartosz Michalski: Zaawansowanie technologiczne polskiej wymiany handlowej w perspektywie problematyki bezpieczeństwa ekonomicznego. Przypadek sektorów <i>low-tech</i> w latach 2001-2012	363
Magdalena Myszowska: Atrakcyjność krajów Europy Środkowo-Wschodniej jako miejsca lokalizacji offshoringu usług	376

Summaries

Franciszek Adamczuk: Cluster model identification and its development stage on the example of ceramics and tourism cluster	24
Łukasz Ambroziak: The assessment of the competitive position of the new EU member states in foreign trade of agri-food products	35
Eric Ambukita: Foreign direct investment in the Democratic Republic of Congo in the years 2009-2012.....	47
Zbigniew Bentyn: The role of e-logistics in the process of adapting the structure of the supply chain to customer needs.....	57
Zbigniew Biniek: The process of euro introduction in Latvia – conclusions for Poland	66

Sebastian Bobowski: Economic and political implications of the project of China – Japan – Republic of Korea trilateral free trade agreement.....	77
Elżbieta Bombińska: The position of Asiatic countries in the world's export of services at the beginning of XXI century.....	88
Jarosław Brach: European – European Union road freight transport in the processes of internationalization and globalization – reasons behind the success of that mode	112
Dominika Brzęczek-Nester: Spatial-structural changes in Poland's foreign trade in 1999-2012.....	128
Anna Chrzęściewska: Foreign direct investment inflows to Mexico	137
Monika Chutnik, Aleksandra Kuźmińska-Haberla: Poland and Polish people in the eyes of young Europeans studying at the University of Economics in Wrocław. Stereotypes vs. educational decisions.....	147
Malgorzata Czarnas: Attractiveness of the offshoring services location in Poland against chosen Central and Eastern Europe countries.....	157
Malgorzata Czermińska: Border freight traffic in the European Union – some aspects from the point of view of customs procedures	173
Malgorzata Domiter: Institutional Quality and its relation to “the paradox of plenty” phenomenon.....	187
Jerzy Dudziński: New price relations in international trade and the role of China in the world economy.....	197
Elżbieta Golemska, Malgorzata Szczyt: Influence of international logistics on structural and economic changes on the global markets.....	208
Eugeniusz Gostomski: The Latvian way to the European Monetary Union ..	218
Monika Grottel: Polish Customs Authority in the implementation of innovative system of services for entrepreneurs.....	229
Marcin Haberla: Premises of clusters and cluster initiatives creation in Poland and the aims of their functioning in the light of own surveys	238
Agnieszka Hajdukiewicz: Reasons for the increase in world prices of agricultural products in the first decade of the XXI century	250
Rafał Hryniewiecki: Qatar and the geopolitical implications of the new developments on global energy markets	262
Anna H. Jankowiak: Location in the cluster as a motive of internationalization of enterprises	271
Dorota Agata Jarema: Reform of the State-Owned Enterprises in the Peoples Republic of China.....	286
Artur Klimek: Changes in Polish enterprises resulting from internationalization	297
Karolina Łopacińska: Direct investment of Chinese enterprises on the European market branch in the cross section of industries	308
Marek Maciejewski: Specialization and competitiveness of export of the EU countries to external markets	319

Dominika Malchar-Michalska: Polish export of fruit and fruit preparations in the period 2001-2012.....	332
Joanna Michalczyk: The evolution of European Union's agricultural policy against the background of the conception of sustainable development.....	350
Wawrzyniec Michalczyk: The volatility of the zloty's exchange rate to the euro against the background of other currencies of the European Union member states	361
Bartosz Michalski: Technological intensity of Polish foreign trade in the perspective of the concept of economic security. The case of low-tech sectors in the period 2001-2012	375
Magdalena Myszkowska: The attractiveness of Central and Eastern Europe countries for services offshoring.....	386

Dorota Agata Jarema

Uniwersytet Wrocławski

e-mail: dorotajarema@gmail.com

REFORMA PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH W CHIŃSKIEJ REPUBLICIE LUDOWEJ

Streszczenie: Przed rokiem 1978 Chiny stosowały wysoko scentralizowany system gospodarki planowej. Do zarządzania nim potrzebna była niezwykle rozrośnięta administracja, w efekcie przedsiębiorstwa były nierentowne. O konieczności reform w sektorze przedsiębiorstw państwowych zdecydowano już na pierwszym etapie modernizacji – w 1984 roku, na XII zjeździe Komitet Centralny Komunistycznej Partii Chin (KC KPCh) zdecydował o priorytetowym znaczeniu reformy przedsiębiorstw państwowych, z kolei w 1993 roku XIV zjazd KC KPCh ogłosił, iż celem reformy przedsiębiorstw państwowych będzie stworzenie nowoczesnego systemu korporacyjnego. W artykule przedstawię cztery etapy reformy przedsiębiorstw państwowych. Oprócz tego omówię, jaki wpływ na reformę przedsiębiorstw państwowych miały zmiany wprowadzone w innych sektorach gospodarki. Ponadto w początkowej części artykułu przybliżam polityki czterech modernizacji, jakie miały mieć miejsce w powojennych Chinach.

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwa państwowe w Chinach, strategia czterech modernizacji, sektor publiczny w Chinach, reforma własności w Chinach.

DOI: 10.15611/pn.2014.369.1.23

1. Wstęp

Chińskie przedsiębiorstwa państwowe przechodzą obecnie gruntowną przemianę mającą na celu umożliwienie im skutecznego konkurowania zarówno na rynku wewnętrznym, jak i w handlu międzynarodowym. Podczas reform, jakie nastąpiły w Chinach w ciągu ostatnich trzydziestu lat, udało się stworzyć w tym kraju gospodarkę rynkową, co za tym idzie diametralnie zmieniły się warunki prowadzenia działalności gospodarczej. Zmiana warunków na rynku wewnętrznym wymusiła *de facto* przeprowadzenie reformy w sektorze państwowym. W efekcie przeprowadzonej modernizacji władzom chińskim udało się utworzyć nowoczesny system korporacyjny, pozwalający na rozwój i dalszą restrukturyzację przedsiębiorstw państwowych.

W dalszej części artykułu zostały przedstawione zasady, jakimi kierowano się podczas reformy przedsiębiorstw państwowych, a także omówione są poszczególne etapy i najważniejsze założenia tychże reform. Ponadto, ponieważ nie powinno się omawiać reform sektora państwowego w oderwaniu od pozostałych reform gospodarczych wprowadzonych w ChRL od 1979 roku, w artykule tym zostały pokrótce omówione założenia strategii czterech modernizacji oraz reforma własności, która *de facto* pozwoliła na przeprowadzenie reformy w sektorze przedsiębiorstw państwowych.

2. Strategia czterech modernizacji¹ jako próba zreformowania chińskiej gospodarki

Reformy zebrane pod hasłem „strategii czterech modernizacji”, wprowadzane w życie od połowy lat 70. XX wieku, miały polegać na przeprowadzeniu modernizacji i unowocześnienia w następujących dziedzinach: rolnictwa, przemysłu, obronności oraz nauki i techniki. Reformy te szybko doprowadziły nie tylko do wprowadzenia radykalnych zmian w dziedzinie ekonomii i gospodarki, ale również do głębokich reform społecznych (rys. 1). Zmiany te miały być z założenia wprowadzane stopniowo i realizowane w następujących etapach².

- Lata 1979-1990 – głównym celem pierwszego etapu przemian było osiągnięcie PKB na poziomie dwukrotnie większym niż w 1980 roku, zliberalizowano ceny oraz umożliwiono rolnikom sprzedaż nadwyżki produkcji, zlikwidowano komuny państwowe na wsi i rozdzielono ziemię pomiędzy chłopów, tym samym powodując powstanie gospodarstw rodzinnych, co z kolei pozwoliło chłopom na przejęcie pełnej odpowiedzialności za owoce swojej pracy. Ponadto w tym okresie powstały specjalne strefy ekonomiczne, które szybko doprowadziły do przyspieszenia rozwoju niektórych regionów, jednocześnie pogłębiając różnice poziomu życia ludności miejskiej i wiejskiej (podobne zjawisko, ale w innej skali, wystąpiło między szybko rozwijającym się wybrzeżem a zdecydowanie słabiej rozwiniętym interiorom kraju).

¹ Pierwotnie hasło czterech modernizacji pojawiło się podczas wystąpienia premiera Chin Zhou Enlaia podczas konferencji naukowej w Szanghaju w styczniu 1963 roku, kiedy to zapowiedział rozpoczęcie kompleksowego programu przebudowy Chin; podczas rewolucji kulturalnej zaniechano wprowadzania tego projektu, dopiero w 1975 roku powrócono do koncepcji czterech modernizacji (13 stycznia 1975 roku Zhou Enlai przedstawił na otwarciu VI Plenum OZPL program czterech modernizacji). Następnie koncepcja ta została wykorzystana przez zwolenników Deng Xiaopinga i od roku 1976 stała się jednym z najważniejszych haseł proponowanych przez nich reform; patrz więcej: J. Fenby, *Chiny. Upadek i narodziny wielkiej potęgi*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009, oraz K. Seitz, *Chiny. Powrót olbrzymia*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG, Warszawa 2008.

² D. Długosz, *Wybrane aspekty wpływu reform systemowych oraz polityki rozwojowej na wzrost gospodarczy w Chinach*, [w:] K. Kłosiński (red.), *Chiny – Indie. Ekonomiczne skutki rozwoju*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008, s. 240-241; szerzej patrz: J.A. Fernández, *The Chinese Economic Reform*, <http://www.ceibs.edu/ase/Documents/reform.htm> 18.03.2014).

- Lata 1991-2000 – celem do osiągnięcia na tym etapie reform było podwojenie PNB, a także ogólnie rozumiane poprawienie poziomu życia obywateli. W wyniku prowadzenia polityki otwarcia się na handel międzynarodowy cel ten udało się zrealizować już 1995 roku (osiągnięto wtedy czterokrotny wzrost poziomu PNB w stosunku do poziomu z 1980 roku, a w 1997 podobną proporcję osiągnął PNB *per capita*). Ponadto w 1990 roku otworzono giełdę, co wraz z początkiem modernizacji przedsiębiorstw państwowych i pozytywnymi skutkami polityki otwartych drzwi pozwoliło na znaczne przyspieszenie rozwoju gospodarczego Chin.

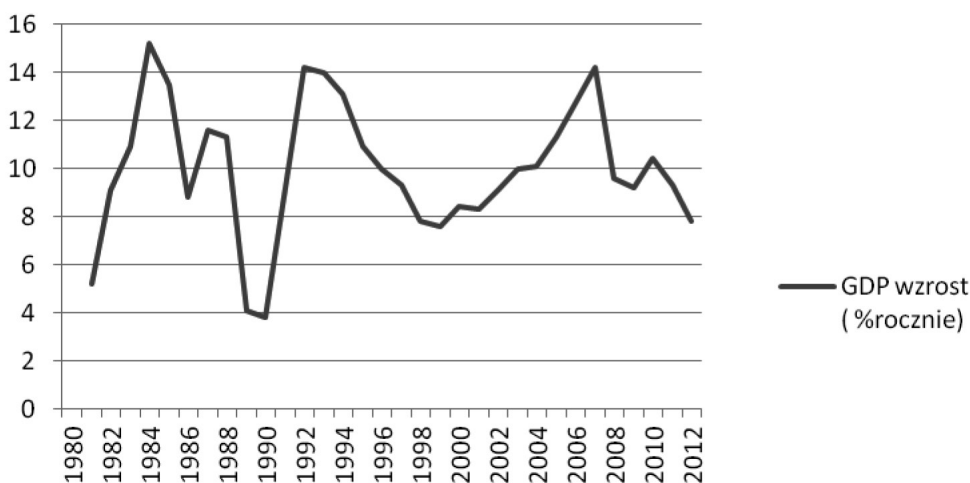
Tabela 1. Główne założenia strategii czterech modernizacji

Modernizacja w rolnictwie	Modernizacja w przemyśle	Modernizacja w obszarze obronnym	Modernizacja w dziedzinie nauki i techniki
Powiększenie poziomu produkcji rolnej	Powiększenie poziomu produkcji przemysłowej	Unowocześnienie i modernizacja armii	Powstawanie nowych centrów i ośrodków badawczych
Odejście od tradycyjnych metod upraw na korzyść unowocześnienia w obszarze produkcji rolnej	Unowocześnienie produkcji przemysłowej	Zmniejszenie nacisku na rozwijanie technologii jądrowych	Zwiększenie liczby pracowników naukowych (zwłaszcza inżynierów)
Ułatwienie dostępu do wody	Dostosowanie struktury produkcji do nowoczesnych realiów	Rozwijanie nowych technologii na potrzeby produkcji broni (poprzez tworzenie specjalistycznych ośrodków badawczych)	Rozwijanie systemu szkolnictwa podstawowego oraz ułatwienie dostępu do edukacji
Powszechne wprowadzenie do użycia nawozów i środków ochrony roślin	Stworzenie podstaw prawnych i bazy instytucjonalnej dla przedsiębiorstw	Przeznaczenie środków w wysokości do 10% PKB na modernizację armii	
Urozmaicenie produkcji rolnej	Stopniowe wprowadzanie wolnej konkurencji		
Rozwijanie przedsiębiorczości rolników	Otwarcie na inwestycje zagraniczne		
Ulepszenie dystrybucji żywności	Stopniowa reforma przedsiębiorstw państwowych		
Wprowadzenie gospodarstw rodzinnych	Utworzenie specjalnych stref ekonomicznych		

Źródło: opracowanie własne.

- Od 2001 roku – głównym celem tego etapu jest osiągnięcie przez Chiny PKB *per capita* na poziomie średniego poziomu PKB *per capita* w krajach rozwiniętych. Cel ten ma być zrealizowany dzięki liberalizacji handlu z krajami azjatyckimi, ekspansji gospodarczej w Afryce, a także poprzez dalsze przeprowadzanie reform wewnętrznych, w tym również stopniowo wprowadzanych reform społecznych³.

Dzięki konsekwentnie prowadzonej polityce reform i modernizacji chińska gospodarka stała się jedną z najszybciej rozwijających się na świecie. Średni wzrost PKB w latach 1980-2012 wyniósł 9,93% (rys. 2 i 3). Z kolei polityka reform i otwarcia gospodarczego spowodowała wzrost pozycji w handlu międzynarodowym (ogólna wartość eksportu i importu z 27. pozycji na świecie w roku 1978 wzrosła do trzeciej pozycji w 2007 roku). Poprawiły się również warunki życia obywateli (w latach 1978-2005 średnia długość życia wzrosła z 68 do ponad 72 lat, ponad pięciokrotnie zmniejszyła się również liczba osób żyjących poniżej minimum socjalnego)⁴.

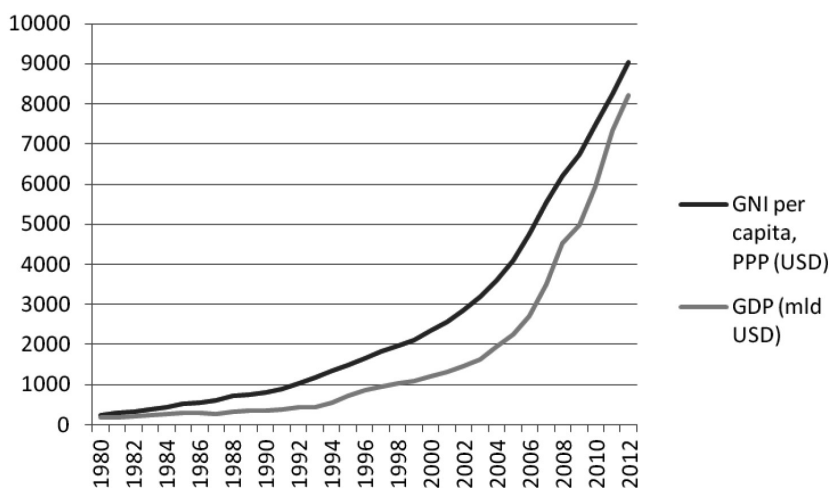
Rys. 1. Wzrost GDP (% rocznie) w ChRL w latach 1980-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Worldbank, <http://www.worldbank.org/> (18.03.2014).

Należy jednak pamiętać o wyzwaniach, jakim nadal muszą sprostać Chiny – chodzi przede wszystkim o wyrównanie poziomu życia mieszkańców wschodu

³ C. Tisdell, *Economic Reform and Openness in China: China's Development Policies in the Last 30 Years*, „Economic Analysis & Policy” 2009, vol. 39, no. 2, http://www.eap-journal.com/archive/v39_i2_05-tisdell.pdf (18.03.2014).

⁴ D. Zhou (red.), *Reformując Chiny. Doświadczenia i wnioski*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 14-15.

Rys. 2. Wzrost GNI *per capita* (USD) oraz GDP (mld USD) w ChRL w latach 1980-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Worldbank, <http://www.worldbank.org/> (18.03. 2014).

i zachodu kraju, polepszenie warunków życia na wsi, zmniejszenie rozwarstwienia dochodu, etc. Do tego dochodzą liczne wyzwania w dziedzinie polityki społecznej, a także problemy związane z zanieczyszczeniem środowiska w Chinach.

3. Przedsiębiorstwa państwowe w Chinach

Po roku 1949 stopniowo niemal wszystkie przedsiębiorstwa w Chińskiej Republice Ludowej stały się własnością państwową, a od połowy lat 50. tylko podmioty administracji państwowej miały prawo zakładać i posiadać przedsiębiorstwa (niezależnie od ich wielkości, skali produkcji, sektora, etc.). Gospodarka chińska była w bardzo wysokim stopniu scentralizowana, co z kolei łączyło się z koniecznością stworzenia olbrzymiego (i w większości nieefektywnego) aparatu administracyjnego, który miałby nią zarządzać. Natomiast same przedsiębiorstwa stanowiły ważny element komunistycznego aparatu państwowego.

O konieczności reform w sektorze przedsiębiorstw państwowych zdecydowano już na etapie modernizacji – w 1984 roku. Na XII zjeździe Komitet Centralny KPCh (KC KPCh) zdecydował o priorytetowym znaczeniu reformy przedsiębiorstw państwowych, z kolei w 1993 roku podczas XIV zjazdu KC KPCh ogłosił, iż celem reformy przedsiębiorstw państwowych będzie stworzenie nowoczesnego systemu korporacyjnego⁵.

⁵ H. Li, L. Feng, *Reforma chińskich przedsiębiorstw państwowych*, [w:] D. Zhou (red.), wyd. cyt., s. 138.

3.1. Rola państwa w gospodarce Chińskiej Republiki Ludowej

Dla władz partyjnych od początku wprowadzania reform w 1979 roku było jasne, że konieczna jest niemal całkowita redefinicja roli, jaką państwo odgrywało w gospodarce chińskiej. Co prawda rząd nadal pozostawał głównym kreatorem polityki rozwojowej kraju, jednakże udało się przeprowadzić szereg reform administracyjnych, co z kolei pozwoliło władzy skupić się na kontroli nad procesami makroekonomicznymi oraz nad gospodarką głównie za pomocą instrumentów polityki gospodarczej⁶. W art. 7 Konstytucji ChRL znajduje się zapis, iż gospodarka państwowa (czyli inaczej socjalistyczna gospodarka uspołeczniona) ma być wiodącą siłą w gospodarce kraju, z kolei zadaniem państwa jest rozwój i umacnianie gospodarki państwowej.

Zmiany w dziedzinie administracji państwowej stały się bardzo ważnym elementem przemian gospodarczych – przede wszystkim należało oddzielić produkcję od bezpośredniej kontroli państwa (państwo miało skupić swoje wysiłki na kształtowaniu polityki makroekonomicznej, z kolei przedsiębiorstwa zyskały pewną autonomię w kwestiach związanych z ich funkcjonowaniem). Ponadto zredukowano w dość znacznym stopniu strukturę organizacyjną rządu, w celu lepszego dostosowania jej do wymogów panujących na współczesnym rynku, dodatkowo jasno określono kompetencje poszczególnych organów, tak aby funkcje, np. pełnione przez dwa ministerstwa, nie dublowały się. System administracyjny wzmocniono również od strony prawnej⁷.

Mimo że reformy administracyjne rozpoczęto już na początku lat 80., to jednak nadal przed Chinami stoi kilka wyzwań – przede wszystkim dalsze uproszczenia w dziedzinie administracyjnej. Obecnie kompetencje wielu agend rządowych zajmujących się kwestiami gospodarczymi, nadal się pokrywają, powodując tym samym obniżenie efektywności i pomieszenie kompetencji. Kolejnym problemem są niedostatki w dziedzinie ustawodawczej – w kwestiach związanych z funkcjonowaniem przedsiębiorstw nadal dominują liczne decyzje administracyjne, a nie prawo. Kolejnymi problemami są szerokie powiązania między władzą a przedstawicielami biznesu oraz korupcja⁸.

⁶ A. Bolesta, *Chiny w okresie transformacji*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG, Warszawa 2006, s. 90-92.

⁷ Tamże, s. 90-91. M.in. zlikwidowano dziesięć ministerstw (Ministerstwo Przemysłu Metalowego, Ministerstwo Przemysłu Energetycznego i in.), wprowadzono szereg aktów prawnych mających wzmocnić system administracyjny (prawo o przedsiębiorstwach państwowych z 1988 roku, regulacje dla prywatnego biznesu z 1988 roku, regulacje dla przedsiębiorstw kolektywnych z lat 1990-1991 i inne), szerzej patrz: X. Chen, C. Lau, *Enterprise Reform: A Focus on State-owned Enterprises*, [w:] *China Review*, 2000, Chinese University Press, Hongkong 2000 s. 191-208.

⁸ A. Bolesta, wyd. cyt., s. 92.

3.2. Kategorie własności w Chinach

Nie można poruszać zagadnień związanych z reformą przedsiębiorstw państwowych, nie omawiając wcześniej kwestii związanych z samą własnością w Chinach. Modernizacja gospodarki chińskiej jest nierozzerwalnie związana z przebiegiem reformy własności. Początkowy okres w gospodarce Chińskiej Republiki Ludowej, kiedy to władza państwowa wspierała przedsiębiorczość prywatną, trwał od 1949 do 1956 roku. Gospodarka chińska wymagała niemal całkowitej odbudowy po trwającej ponad dekadę wojnie. W okresie tym KPCh w ramach wprowadzanej gospodarki planowej zezwalała na współistnienie własności prywatnej i państwowej⁹. Wraz z przeprowadzaniem kampanii „socjalistycznej transformacji” rząd zmienił strukturę własności. Na wsi stopniowo przeprowadzono kolektywizację – powstawały komuny ludowe oraz gospodarstwa kolektywne wzorowane na radzieckich kolchozach, zakazano indywidualnej sprzedaży produktów rolnych. Stopniowo zwiększano zarówno ilość spółdzielni, jak i ich wielkość, w efekcie pod koniec 1958 roku 99,1% gospodarstw wiejskich zostało skolektywizowanych¹⁰. Następnie w latach 1958-1960 państwo przeprowadziło szeroko zakrojoną akcję konfiskaty przedsiębiorstw i sklepów prywatnych. Jednocześnie wprowadzono decentralizację gospodarki – dano znaczną swobodę w kierowaniu gospodarką organom władz lokalnych, które niejednokrotnie nie były przygotowane do realizacji tego typu zadań. Doszło więc do fragmentaryzacji gospodarki, szybko spadła efektywność produkcji, natomiast władza w Pekinie praktycznie całkowicie utraciła kontrolę nad gospodarką narodową. Sytuacja ta wymusiła wprowadzenie zmian w systemie zarządzania. W latach 1961-1965 na wsiach stworzono system zespołów produkcyjnych o trzypoziomowej strukturze własności, co pozwoliło na przekazanie małych warsztatów w ręce prywatne, natomiast w przypadku wielkich przedsiębiorstw produkcyjnych, obsługujących kluczowe sektory produkcji, państwo wprowadziło centralizację. Zmiany te przyniosły krótkotrwałą poprawę sytuacji. Już w latach 70., w trakcie rewolucji kulturalnej, prywatna gospodarka została całkowicie zakazana, zamknięto przedsiębiorstwa rodzinne, zlikwidowano targowiska, zaniechano stosowania premii motywacyjnych. Próba wprowadzenia skrajnej równości społecznej doprowadziła do załamania gospodarczego¹¹.

Sytuacja gospodarcza kraju oraz w miarę sprzyjający klimat polityczny pozwoliły na wprowadzenie tzw. czterech modernizacji, które nierozzerwalnie były połączone z reformą własności. Reformę tę przeprowadzono dwutorowo – z jednej strony rząd był coraz bardziej tolerancyjny wobec prywatnych przedsiębiorstw, z drugiej

⁹ D. Zhou, R. Ouyang, *Histroia chińskiej reformy własności*, [w:] D. Zhou (red.), wyd. cyt., s. 44-47. Zgodnie z danymi podanymi przez D. Zhou i R. Ouyanga w 1951 roku łączna własność państwowa i kontrolowana przez państwo stanowiła 41,5%, własność „narodowych kapitalistów” – 34,6%, własność rodzinna lub indywidualna – 20,6%, natomiast „własność kolektywna” – 3,3%.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże.

zaś, wyrażając zgodę na to, by jedna forma własności (państwowa lub kolektywna) nie była wyłączna w poszczególnych przedsiębiorstwach, rząd rozpoczął proces prywatyzacji¹². W Konstytucji ChRL z 1982 roku pojawił się zapis mówiący o tym, iż „gospodarka indywidualna ludzi pracujących miast i wsi prowadzona jest w granicach wyznaczonych prawem, jest uzupełnieniem socjalistycznej publicznej gospodarki¹³”, natomiast zadaniem państwa jest chronienie praw i interesów gospodarki indywidualnej, ponadto poprzez kontrolę administracyjną państwo wytycza kierunek działalności, pomaga oraz nadzoruje działalność gospodarki indywidualnej. Zapis ten stanowił potwierdzenie wcześniejszych decyzji KPCh dotyczących przedsiębiorstw funkcjonujących na zasadach samozatrudnienia. Jednocześnie KPCh nie nadaje legalnego statusu sektorowi prywatnemu, traktując go jedynie jako uzupełnienie sektora publicznego. W 1988 roku zmieniono treść art. 11 Konstytucji ChRL, wprowadzając w nim zapis dotyczący gospodarki prywatnej. Państwo oficjalnie pozwoliło więc funkcjonować przedsiębiorstwom prywatnym, uznało rolę przedsiębiorstw prywatnych za uzupełnienie socjalistycznej gospodarki publicznej. Zmiana ta nadała status prawny przedsiębiorstwom prywatnym oraz otworzyła możliwość wprowadzania dalszych zmian.

Należy jednak zauważyć, że państwo w przypadku przedsiębiorstw prywatnych ma tylko wytyczać kierunki ich działania, nadzorować je oraz administrować nimi, nie ma tu jednak zapisów zakładających pomoc przedsiębiorstwom prywatnym. Następna rewizja zapisów konstytucji dotyczących kwestii gospodarczych nastąpiła w 1993 roku, kiedy to zmieniono art. 15, wprowadzając do niego stwierdzenie, iż „państwo prowadzi socjalistyczną gospodarkę rynkową [...], państwo umacnia prawo gospodarcze, poprawia makroregulacje i kontrolę i zakazuje, zgodnie z prawem, zakłócania społeczno-ekonomicznego przez jakiegokolwiek organizacje i osoby¹⁴”. Zmiana ta co prawda nie odnosiła się do sektora prywatnego, jednak wynika z niej, że Chiny będą kierować swoje wysiłki w stronę utworzenia socjalistycznej gospodarki rynkowej¹⁵.

Kolejna zmiana dokonała się w 1999 roku, kiedy to ponownie zrewidowano art. 11 Konstytucji ChRL. Uznano, że zarówno publiczna, jak i niepubliczna gospodarka są ważnymi częściami chińskiej gospodarki, wprowadzono wtedy zasadę równego traktowania sektora publicznego i niepublicznego¹⁶. Kolejne zmiany w dziedzinie prawa własności miały miejsce w 2004 roku, kiedy to w art. 11 Konstytucji ChRL wprowadzono równą ochronę prawną prywatnej gospodarki, w tym również własności indywidualnej, z kolei w art. 13 wprowadzono zapisy mówiące o nienaruszalności legalnej własności obywateli oraz stwierdzono, że państwo ma chronić prawo obywateli do posiadania własności prywatnej oraz prawo do dziedziczenia tejże włas-

¹² Tamże.

¹³ Tamże, s. 77.

¹⁴ Tamże, s. 77-78.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, s. 78.

ności. Oba te zapisy były wyrazem uznania przez państwo własności prywatnej, pozwoliły one również na zwiększenie zaufania prywatnych przedsiębiorców wobec państwa¹⁷.

Współcześnie, po ponad trzydziestu latach reform gospodarczych obejmujących swym zakresem również zmiany w strukturze własności, możemy działające w Chinach firmy i przedsiębiorstwa podzielić ze względu na status właściciela¹⁸:

- przedsiębiorstwa państwowe (SOEs – *State Owned Enterprises*),
- przedsiębiorstwa kolektywne i spółdzielcze,
- przedsiębiorstwa prywatne,
- przedsiębiorstwa kapitału zagranicznego,
- przedsiębiorstwa *joint venture*¹⁹.

Jak widać, zmiany w strukturze własności z jednej strony stały się podstawą do dalszej modernizacji gospodarki, w tym również do przeprowadzenia gruntownej reformy przedsiębiorstw państwowych, z drugiej zaś pozwoliły na rozwinięcie przedsiębiorczości prywatnej. Przyczyniły się one również do zachęcenia do inwestowania w Chinach inwestorów zagranicznych.

3.3. Reforma przedsiębiorstw państwowych

Reforma przedsiębiorstw państwowych nie przebiegała samodzielnie – była i jest ona nierozzerwalnie połączona zarówno z pozostałymi reformami gospodarczymi, jak i reformami systemu politycznego, prawnego i administracyjnego²⁰.

Z racji silnych powiązań pomiędzy państwem i gospodarką, również wpływem rządu na system gospodarczy w systemie gospodarki planowanej, rząd kontroluje niemal każdy aspekt funkcjonowania gospodarki. Przedsiębiorstwa muszą postępować zgodnie z decyzjami podejmowanymi przez administrację państwową. Przed wprowadzeniem reform rynek jako taki praktycznie nie istniał. Co za tym idzie – konieczność wprowadzenia zmian gospodarczych wymusiła również przeprowadzenie reform rządowych (najważniejsza z nich miała miejsce w 1998 roku, kiedy to nie tylko zlikwidowano 20 ministerstw, co znacznie zmniejszyło administrację państwową, ale również zniesiono część wymogów do tej pory narzucanych przedsiębiorstwom oraz *de facto* nastąpiło odejście od bezpośredniego zarządzania przedsiębiorstwami przez rząd²¹. Kolejna znacząca reforma była powiązana z wejściem Chin

¹⁷ Tamże, s. 79.

¹⁸ A. Bolesta, wyd. cyt., s. 95.

¹⁹ Tamże. W praktyce podział ten jest bardziej skomplikowany – A. Bolesta wskazuje, że zgodnie z oficjalnymi kryteriami można wyróżnić firmy: państwowe, kolektywne, *joint venture* o charakterze chińsko-zagranicznym, prywatne, indywidualne, *joint investment*, spółki akcyjne, przedsiębiorstwa zagraniczne, a także koncerny tajwańskie, hongkońskie i z Makau.

²⁰ Szerzej zob.: G.H. Jefferson, S. Jian, *Privatization and Restructuring in China: Evidence from Shareholding Ownership, 1995-2001*, wydane 2005, <http://people.brandeis.edu/~jefferso/JCE,%20shareholding-2.pdf> (18.03.2014).

²¹ H. Li, L. Feng, wyd. cyt., s. 161-163.

do WTO – jej głównym celem było przekształcenie Rady Państwa, tak aby spełnić wymagania stawiane przez WTO. Rząd musiał więc stać się dostawcą usług publicznym, a nie jak do tej pory – kontrolerem gospodarki państwowej. W efekcie tej reformy powstała Komisja ds. Administracji i Nadzoru nad Aktywami Państwowymi²².

Reforma przedsiębiorstw państwowych była również nierozzerwalnie związana z tworzeniem systemu rynkowego. Jest to proces trwający do dziś i nadal wymaga wielu zmian – przede wszystkim rozwinięcia mechanizmu cenowego (obecnie regulacje cenowe są rozchwiane, a większość metod kształtowania cen jest doraźna i chaotyczna). Ponadto należy wspierać rynek pośrednictwa (np. w formie firm świadczących usługi prawne, rachunkowe, arbitrażowe, etc.). Innym ważnym wyzwaniem jest wspieranie tworzenia nowoczesnego systemu zarządzania opartego na systemie korporacyjnym²³.

Kolejnym niezwykle ważnym elementem reform powiązanych z reformą przedsiębiorstw państwowych była reforma systemu socjalnego. Wraz z pojawieniem się możliwości zbankrutowania przez przedsiębiorstwo państwowe oraz wcześniej – możliwości zwalniania pracowników, konieczna stała się reforma systemu bezpieczeństwa socjalnego, obejmującego system emerytalny, ubezpieczenie zdrowotne i ubezpieczenie bezrobotnych. Pojawił się problem w postaci pytania, czy państwo będzie w stanie przejąć opiekę nad pracownikami zwalnianymi z przedsiębiorstw państwowych. Konieczne jest przede wszystkim szybkie wprowadzenie ram prawnych dla systemu bezpieczeństwa socjalnego, ponadto stopniowo fundusze socjalne powinny wchodzić na rynek kapitałowy (obecnie są one zarządzane za pomocą głównie metod administracyjnych, generując tym samym wysokie koszty obsługi i mały zwrot zysku)²⁴.

Reforma przedsiębiorstw państwowych była również silnie powiązana z polityką otwarcia, jaką Chiny wprowadziły za rządów Deng Xiaopinga. Główną korzyścią tej polityki był rozwój technologii, a także stworzenie nowych miejsc pracy, rozwój infrastruktury, etc. W wyniku liberalizacji handlu i otwarcia się na handel zagraniczny Chiny szybko stały się jednym z najbardziej obiecujących rynków dla inwestycji zagranicznych. Pomimo pozytywnych efektów tej polityki, nadal stoi przed nią kilka wyzwań. Przede wszystkim konieczność odejścia od podziału pomiędzy rynkiem wewnętrznym i zagranicznym (a przede wszystkim konieczność zniesienia barier i restrykcji dotyczących przepływu kapitału i towarów między nimi)²⁵.

²² Tamże. Agencja ta miała za zadanie scentralizować władzę administracyjną nad przedsiębiorstwami – powstał jeden centralny organ zarządzający przedsiębiorstwami państwowymi. Agencja jako organ zarządzający jest z jednej strony odpowiedzialna za zarządzanie aktywami i funkcjonuje na zasadach pełnoprawnego udziałowca w największych przedsiębiorstwach chińskich, z drugiej strony nie ma ona jednak prawa do ingerowania w codzienną działalność danego przedsiębiorstwa (ogólnie rzecz biorąc, Komisja przyjęła praktykę zarządzania aktywami, ale decyzje bieżące pozostawiła samemu przedsiębiorstwu).

²³ H. Li, L. Feng, wyd. cyt., s. 163-165.

²⁴ Tamże, s. 165-168.

²⁵ Tamże, s. 168-170.

Ponadto nie można zapomnieć, iż reforma przedsiębiorstw państwowych jest wręcz nierozzerwalnie związana z rozwojem sektora prywatnego. Sektor państwowy w Chinach jest dość specyficzny – oprócz realizowania głównego celu, jakim jest kreowanie zysku, przedsiębiorstwa tego sektora muszą spełniać również szereg innych funkcji, np. socjalnych. W efekcie sektor państwowy powinien ograniczyć się tylko do kilku dziedzin – obszarów, w których inwestorzy prywatni nie inwestowali chętnie albo w ogóle nie funkcjonowali dobrze. Nie można w przypadku Chin przecenić roli, jaką w modernizacji tego kraju odegrało pojawienie się na rynku przedsiębiorstw prywatnych. Przede wszystkim ich rozwój przyczynił się do rozwoju konkurencji, tym samym przełamując monopole państwowe w niektórych dziedzinach i wymuszając zmiany w funkcjonowaniu przedsiębiorstw państwowych. Ponadto sektor ten stworzył miejsca pracy dla pracowników zwalnianych z sektora państwowego. Dodatkowo sektor ten wytworzył kapitał pozwalający na dalszą prywatyzację sektora państwowego²⁶.

Reforma przedsiębiorstw państwowych w Chinach odbyła się w czterech etapach. Pierwszy etap zmian obejmował lata 1978-1992. W tym okresie zmiany wprowadzono pod hasłami: najpierw „delegacji” (rząd zmniejszył kontrolę nad przedsiębiorstwami, pozwalając im na większą elastyczność w bieżącym zarządzaniu oraz w przeprowadzonych przez nie operacjach, rozpoczęto wprowadzanie konkurencji oraz jednocześnie z zakończeniem stosowania „systemu wielkiej misy” (system ten polegał na tym, iż „kontraktorzy”, którymi na ogół byli menedżerowie danych przedsiębiorstw, zawierali z państwem kontrakt, zgodnie z którym przedsiębiorstwo było zobowiązane płacić państwu określoną sumę pieniędzy, stanowiącą tzw. „opłatę kontraktową”, natomiast pozostały zysk był dzielony pomiędzy państwo i kontraktorów. System ten, mimo że szybko stał się bardzo popularny (do końca 1978 roku stosowało go około 75% przedsiębiorstw), nie był doskonały. Przede wszystkim nie zmieniał on jeszcze struktury własności przedsiębiorstw, ponadto tworzył on sytuację pozwalającą na nadużycia ze strony kierownictwa przedsiębiorstw²⁷.

Kolejny etap reform sektora państwowego rozpoczął się w 1993 roku podjęciem przez KPCh decyzji w sprawie niektórych aspektów ustanowienia socjalistycznego systemu gospodarki rynkowej. Głównym celem dalszej reformy stało się utworzenie nowoczesnego systemu korporacyjnego, który jest niezbędny do zbudowania gospo-

²⁶ Tamże, s. 172-174.

²⁷ Tamże, s. 138-140.

darki rynkowej, a co za tym idzie – również do kontynuowania rozwoju gospodarczego. By tego dokonać, w grudniu 1993 roku zatwierdzono prawo korporacyjne, które stanowiło podstawę prawną do przeobrażenia przedsiębiorstw w korporacje (Pozwoliło to na określenie wyraźnej struktury własności, rozdzielenie przedsiębiorstw od administracji państwowej oraz wyraźne zdefiniowanie przez prawo praw i kompetencji). Ponadto wprowadzono „naukowy sposób zarządzania”. By zrealizować te zapisy, rząd postanowił wprowadzić system akcjonariatu, według którego państwo pełniłoby funkcję udziałowca, co w założeniu pozwoliłoby na²⁸:

- dywersyfikację struktury własności, a w efekcie oddzielenie zarządzania przedsiębiorstwami od administracji,
- wprowadzenie ładu korporacyjnego w zarządzaniu przedsiębiorstwami,
- poprawę transparentności w dziedzinie informacji o przedsiębiorstwach państwowych,
- wprowadzenie możliwości alokacji akcji państwowych, co potencjalnie umożliwiłoby rządowi kontrolowanie większego obszaru gospodarki,
- w przyszłości wprowadzenie akcjonariatu mogło również stworzyć szansę dla rozwoju prywatnych inwestorów.

Ponadto podjęto decyzję o zamykaniu przedsiębiorstw nierentownych (co prawda podstawa prawna w postaci prawa o bankructwie powstała już w 1986 roku, jednak początkowo nie była ona wykorzystywana). Dopiero po zjeździe KPCh w 1997 roku przedsiębiorstwa dostały polityczne przyzwolenie na ogłaszanie bankructw (mieli o tym decydować wierzyciele, którymi były na ogół banki państwowe, co za tym idzie – państwo *de facto* często wymuszało podjęcie przez nie konkretnej decyzji), a także na przeprowadzanie fuzji oraz masowych zwolnień pracowników²⁹.

Trzeci etap reform przedsiębiorstw państwowych został zapoczątkowany na XV Zjeździe KPCh, kiedy to stwierdzono, iż należy strategicznie ulokować aktywa państwowe – przede wszystkim w kluczowych sektorach (bezpieczeństwo narodowe, sektor surowcowy, sektor usług publicznych oraz najważniejsze przedsiębiorstwa w sektorze *high-tech*). Z pozostałych sektorów państwo stopniowo się wycofywało. Decyzja ta miała na celu ożywienie całego sektora państwowego, co jednak wiązało się z pewnymi negatywnymi aspektami – przede wszystkim wymusiło to pogodzenie się przez rząd z koniecznością ogłoszenia upadłości przez niektóre nierentowne przedsiębiorstwa. Reforma ta co prawda wymusiła zmianę perspektywy władzy w odniesieniu do gospodarki (wcześniej działania były skierowane na poszczególne przedsiębiorstwa, natomiast po wprowadzeniu tej reformy rząd musiał skupić się na sektorze państwowym jako pewnej całości, odchodząc tym samym od polityki ratowania poszczególnych przedsiębiorstw). W dłuższej perspektywie działanie to było niezwykle korzystne nie tylko dla sek-

²⁸ Tamże, s. 141.

²⁹ Tamże, s. 141-143.

tora państwowego, ale również dla gospodarki jako całości. Rezygnowanie przez państwo z aktywności w mniej rentownych sektorach pozwoliło na rozwój działalności prywatnej, ponadto mimo że w wyniku alokacji zasobów udział sektora państwowego w gospodarce spadał, jednak absolutna wartość aktywów państwowych wzrastała. Natomiast na poziomie mikroekonomicznym poszerzono zakres prywatyzacji (dzięki tendencji do zmniejszania udziałów państwowych w poszczególnych przedsiębiorstwach). W efekcie tej części reformy udało się zmniejszyć interwencjonalizm państwowy w gospodarce³⁰.

Ostatnia część reform polegała na zmianie systemu zarządzania aktywami państwowymi. Dotychczas w zarządzaniu aktywami występował specyficzny i niedookreślony dualizm – teoretycznie wszystkie te aktywa były własnością państwa, jednak z praktycznego punktu widzenia kontrolę nad nimi sprawowały władze lokalne oraz instytucje znajdujące się na różnych szczeblach administracji państwowej. W ramach tej części przeobrażeń przede wszystkim podjęto próbę zdefiniowania, kto w rzeczywistości jest właścicielem, jednakże spotkało się to z oporem centrali w Pekinie. Ostatecznie podjęto decyzję o konieczności położenia nacisku na generowanie przez przedsiębiorstwa państwowe zysku, co za tym idzie – rząd musiał wycofać się z bieżącego ingerowania w działalność przedsiębiorstw³¹. W tym celu rząd chiński przyjął trzy zasady, którymi miał od tej pory kierować się w dziedzinie zarządzania przedsiębiorstwami, by docelowo móc przyjąć rolę rzeczywistego właściciela. Według nich aktywa państwowe miały przede wszystkim służyć wypełnieniu niedoborów pozostawionych przez rynek. Nowi udziałowcy (w postaci stworzonej przez rząd trzystopniowej struktury zarządzania aktywami, na którą składała się: Komisja Administracji i Nadzoru nad Aktywami Państwowymi, która zarządzała aktywami dwustu przedsiębiorstw będących do tej pory pod zarządem rządu centralnego, poniżej – na średnim szczeblu – znajdowały się organy ds. inwestowania i operacji aktywami, a dalej były przedsiębiorstwa, które zostały przeobrażone w organizacje korporacyjne związane umowami akcyjnymi³²) musieli być w stanie funkcjonować jak normalni udziałowcy oraz – ostatnia zasada, chociaż nie najmniej ważna – wartość aktywów państwowych musiała wzrosnąć³³.

Warto zauważyć, że ostatnia reforma nie polegała tylko na ustanowieniu trójstopniowego systemu zarządzania. Dała ona podstawę do stworzenia struktury, w której państwo miało ułatwioną możliwość wycofywania aktywów z wybranych przedsię-

³⁰ Tamże, s. 143-145.

³¹ Wynikało to z faktu, iż rząd nie mógł jednocześnie być zarówno administratorem, jak i udziałowcem – praktyka okresu przeobrażeń pokazała, że taki system po prostu nie dawał oczekiwanych efektów w postaci ożywienia sektora publicznego.

³² *State-owned entities: From centrally-planned origins to hybrid market competitors*, [w:] *China 360*, Issue 9, KPMG, 2003, s. 4, <http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Newsletters/China-360/Documents/China-360-Issue9-201306-State-owned-entities.pdf> (18.03.2014).

³³ H. Li, L. Feng, wyd. cyt., s. 145-147.

biorstw oraz pozwoliła na dalszą prywatyzację przedsiębiorstw³⁴, ponadto miała za zadanie pomagać przedsiębiorstwom państwowym w tworzeniu nowoczesnej struktury zarządzania, włączając do nich takie instytucje, jak np. rady dyrektorów, czy też tworząc system odpowiedzialności na szczeblach kierowniczych poszczególnych przedsiębiorstw³⁵.

4. Zakończenie

Po ponadtrzydziestoletnim okresie reform sektora państwowego władzom chińskim, z jednej strony, niewątpliwie udało się odbudować po kryzysie spowodowanym nieudolnym zarządzaniem, zacofaniem technologicznym, etc., który miał miejsce w latach 70. i który był owocem ponaddwudziestoletniego okresu przeprowadzania zwykle nieudanych „eksperymentów z gospodarką kraju”. Podczas tych reform udało się przeprowadzić szeroko zakrojone zmiany w strukturze własności, pozwolono na sprywatyzowanie części przedsiębiorstw, a także zakładanie nowych przedsiębiorstw prywatnych, co z kolei znacznie wpłynęło na ożywienie gospodarcze. Zmieniono również samą rolę, jaką przedsiębiorstwa państwowe powinny odgrywać w gospodarce – m.in. odstąpiono od pełnienia przez nie funkcji dostawcy świadczeń socjalnych³⁶, pozwolono na przeprowadzenie głębokich zmian w strukturze zatrudnienia, co z jednej strony wywołało wzrost bezrobocia, z drugiej zaś pozwoliło na większą mobilność społeczną. W końcu zmieniono strukturę zarządzania sektorem publicznym, w efekcie państwo na ogół jest udziałowcem, który nie wpływa na bieżącą działalność przedsiębiorstwa. Wprowadzono system naukowego zarządzania, a także system motywacji oparty na wysokości przychodów. Otwarcie się na gospodarkę światową spowodowało unowocześnienie produkcji oraz napływ nowych technologii.

Obecnie można śmiało stwierdzić, że sektor państwowy w Chinach stanowi trzon chińskiej gospodarki (natomiast sektor prywatny zdominował grupę małych i średnich przedsiębiorstw)³⁷. Obecnie przedsiębiorstwa państwowe zatrudniają ponad połowę robotników w Chinach i generują co najmniej 50% dochodu narodowe-

³⁴ C. Bao, *SOE reforms to be launched after plenum*, „China Daily”, 11.11.2013, http://www.chinadaily.com.cn/china/2013cpctps/2013-11/11/content_17094060.htm (18.03.2014).

Na przykład podczas ostatniego plenum KC KPCh podjęto decyzję o ułatwieniu dostępu do wykupowania aktywów SOE przez inwestorów prywatnych, jednakże należy pamiętać, że decyzja ta nie oznacza całkowitej prywatyzacji kolejnych przedsiębiorstw, lecz jedynie tworzenie z nich korporacji, w których udziałowcami byłoby zarówno inwestorzy prywatni, jak i państwo.

³⁵ H. Li, L. Feng, wyd. cyt., s. 147.

³⁶ Pomimo tych zmian w Chinach nadal część szkół, szpitali etc. należy do poszczególnych przedsiębiorstw.

³⁷ Szerzej zob.: D. Scissors, *The Fall and Rise of Chinese State-Owned Enterprises and U.S. – China Economic Relations*, Testimony before the U.S.–China Economic and Security Review Commission, 03.2011, <http://www.heritage.org/research/testimony/2011/04/chinese-state-owned-enterprises-and-us-china-economic-relations> (18.03.2014).

go. Największe spośród tych przedsiębiorstw doskonale radzą sobie w warunkach międzynarodowej konkurencji (np. SINOPEC, grupa Sinochem i inne).

Należy pamiętać jednak o tym, iż przed sektorem państwowym w Chinach stoi jeszcze sporo wyzwań – przede wszystkim wymienia się konieczność wprowadzenia skutecznego mechanizmu wprowadzania innowacji zarówno na poziomie zarządzania przedsiębiorstwami, jak i w samej produkcji. Kolejnym wyzwaniem jest korupcja, która dotyczy prawie każdej dziedziny funkcjonowania państwa w Chinach. Znacznym wyzwaniem jest również utrzymanie dotychczasowego tempa rozwoju gospodarczego oraz przeprowadzenie dalszej restrukturyzacji przedsiębiorstw.

Literatura

- Bao C., *SOE reforms to be lounched after plenum*, „China Daily”, 11.11.2013, http://www.chinadaily.com.cn/china/2013cpctps/2013-11/11/content_17094060.htm
- Bolesta A., *Chiny w okresie transformacji*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG, Warszawa 2006.
- Fenby J., *Chiny. Upadek i narodziny wielkiej potęgi*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009.
- Fernández J.A., *The Chinese Economic Reform*, <http://www.ceibs.edu/ase/Documents/reform.htm>.
- G.H. Jefferson, S. Jian, *Privatization and Restructuring in China: Evidence from Shareholding Ownership, 1995-2001*, wydane 2005, <http://people.brandeis.edu/~jefferso/JCE,%20shareholding-2.pdf>.
- Kłosiński K. (red.), *Chiny – Indie. Ekonomiczne skutki rozwoju*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008.
- Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2012.
- Scissors, D., *The Fall and Rise of Chinese State-Owned Enterprises and U.S. – China Economic Relations, Testimony before the U.S.–China Economic and Security Review Commission*, marzec 2011, <http://www.heritage.org/research/testimony/2011/04/chinese-state-owned-enterprises-and-us-china-economic-relations>.
- Seitz K., *Chiny. Powrót olbrzyma*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG, Warszawa 2008.
- State-owned entities: From centrally-planned origins to hybrid market competitors*, [w:] *China 360*, issue 9, KPMG, 2013, <http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Newsletters/China-360/Documents/China-360-Issue9-201306-State-owned-entities.pdf>.
- Tisdell C., *Economic Reform and Openness in China: China's Development Policies in the Last 30 Years*, „Economic Analysis & Policy” 2009, vol. 39, no. 2, http://www.eap-journal.com/archive/v39_i2_05-tisdell.pdf.
- Wiktor Z., *Chiny na drodze socjalistycznej modernizacji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.
- Zhou D. (red.), *Reformując Chiny. Doświadczenia i wnioski*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012.

REFORM OF THE STATE-OWNED ENTERPRISES IN THE PEOPLES REPUBLIC OF CHINA

Summary: Before 1978 there was a highly centralized system of planned economy in the Peoples Republic of China. Managing it required an extremely overdeveloped administration. That made companies unprofitable. In 1984 the Chinese government decided that the State-

-Owned Enterprises should be reformed. Then the reform of SOE was given a priority role and in 1993 the fourteenth CPC Central Committee announced that the aim of the reform of the State-Owned Enterprises would be to create a modern corporate system. In this article I discuss the four stages of the reform of the State-Owned Enterprises in China. In addition, I show the impact that this reform had on other sectors of the economy. Moreover, the initial part of this article is devoted to the discussion of the four modernization policies that were to take place in post-war China.

Keywords: Chinese State-Owned Enterprises, strategy of four modernizations, public sector in China; reform of the property in China.